

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigeata de

Joanu Candrea si Basiliu Petri.

Esc odata in septemana, Vinerea. Pretiulu: pe unu anu 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: cate 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 13. Februaru v. 1876.

Prenumeratiunile si corespundintiele suntu a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sabiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Discusiuni pedagogice.

Critic'a d-lui Stefanu, comunicata in numerulu 3 alu fóiiei nóstre, a sulevatu unu síru de cestiuni didactice, cari se potu cuprinde sub urmatóriele rubrice mai generale:

- I. Legindariulu si scientiele reale.
- II. Legindariulu si gramatic'a.
- III. Manualele didactice pentru scolari.
- IV. Tablitiele de piétra.
- V. Alte amerunte.

Ocupandu-ne succesive cu fia-care din cestiunile aceste, vomu arató, cumu cugeta asupra loru lumea pedagogica de astadi, si specialu lumea pedagogica din Germani'a, carea e datatória de tonu numai pentru noi ásti din Austro-Ungari'a, ci si pentru alte state din lume, si la carea se provóca cu predilectiune si d-lu Stefanu.

I. Legindariulu si scientiele reale.

Pentru o precepere mai buna a lucrului observamu din capulu locului, ca numele „legindariu“ atata insemnéza, catu „Carte de lectura seau cetire“, ér sub „scientiele reale“ se ietielege de comunu geografi'a, istori'a, istori'a naturala si fisic'a (cu chemi'a si technologi'a).

In privinti'a acést'a d-lu Stefanu observa: „Despre modulu propunerei acestoru obiecte voiu reproduce aici numai urmatóriele: Legindariulu e punctulu centralu alu intregi instrúctiuni limbistice si reale, díce Kellner, Hermann, Bock, Ohler si toti cati suntu.“

Se vedemu!

Incatu pentru **legindariu**, problem'a sa principala e de a introduce si deprinde pre scolari mai antaiu in cetirea tehnica, logica si estetica. De óra ce inse cetitulu nu e scopu de sene, ci numai midilocu pentru ajungerea altoru scopuri mai inalte (vedi „Scriptolegi'a“, pag. 5!), pentru aceea cuprinsulu legindariului trebuie se fia de interesu si valóre pentru viéti'a intréga, si inca numai pentru cea tempurala, ci si pentru cea eterna. Neavendu intentiunea de a vorbí aici despre compunerea legindariilor, amintimu pentru scopulu nostru numai atat'a, ca materi'a loru trebuie se se aléga cu privire la acele trei obiecte cardinale, cari suntu centrele a tóta invetiatur'a si cultur'a: la Domnedieu, la omu si la

natura. Elementulu religionariu are a fi representatu nunumai prin unu numeru órecare de piese morale, ci mai vertosu prin spiritulu, in care e scrisu legindariulu; elementulu limbisticu va tiené contu de scopurile ortografice, gramaticale, stilistice si literarie ale scólei; ér elementulu realu se va compune din unu numeru de piese relative la geografia, istoria, istori'a naturala si fisica. Se intielege de sene, ca nefiendu omulu o fientia abstracta, ci tienendu-se dupa limba, istoria, datine si moravuri de o natiune órecare, legindariulu nù va poté ignorá nici elémentulu natiunalu. —

Atatu dupa forma inse, catu si dupa cuprinsu legindariulu are a fi compusu cu strinsa privire la gradulu de desvoltare alu scolariloru, pentru cari este menitu, de unde urméza, ca fiacare clase seau despartimentu trebuie se-si aiba legindariulu seu propriu. Si de órace fiacare din elementele aratate, ba chiar si fiacare piesa din ele are o influentia particulara asupra culturii, astfelu, incatu lipsindu unu elementu óre care, cultur'a remane defectuósa, si numai tóte impreuna producu o cultura armonica, pentru aceea in fiacare clase seau despartimentu trebuie se se percurga si studieze legindariulu intregu; de aici inse urméza, ca nu e bine, déca legindariulu e prea voluminosu, incatu pre langa tóta diliginti'a se se póta tractá numai in parte.

Ce privesce **scientiele reale**, ele cá atari fura admise in scóelele poporale numai in tempulu din urma. Primele scóle elementarie se infientiara de catra calugari si preuti pre la monastiri si biserici. In ele se invetiá — afara de religiune — numai cetitulu, cu scopu de a introduce pre crestini mai usioru in cuprinsulu cartíloru sante. Mai tardíu se adausera scrisulu si computulu, la inceputu inse numai pre langa onoraria speciale. Lungu tempu invetiamentulu din scóelele elementarie se compunea numai din „triviulu“ acést'a (a cetí, a scrie, a calculá), de unde si institutele respective se numiau „scóle triviale“. Dupa ce inse pedagogi cá Comenius, Rousseau si altii aratara, ce fondu mare spiritualu jace ascunsu in scientiele reale, incepura a se deschide si acestor'a usíle scóleloru poporale. De mare influentia fù in privinti'a acést'a revolutiunea francesca. Germani'a mai cu séma,

dupa loviri, ce-i dete Napoleonu celu mare, recunoscandu, ca unu poporu se póte radica din decadinta a sa numai prin educatiune si instructiune solida, se puse cu totu deadinsulu pe scóle. Se infientiara pretotindenea seminaria pedagogice, tier'a se acoperi de scóle bune, literatur'a pedagogica se spori in modu admirabilu.

Veni inse revolutiunea dela 1848, carea implu pre cei puternici de frica si spaima. Urmarea fu o reactiune generala pe tote terenurile vietiei publice, de carea fresce nu remase scutita nici scól'a. Atunci se nascura si faimósele regulative scolare prusiane din Optobre 1854, pre cari le citéza si d-lu Stefanu in favórea sa! Scopulu loru fu de a suprima liberalismulu, ce atinsese si educatiunea si instructiunea. Cu deosebire lovira regulativele in scientiele reale, banuite de producatorie a liberalismului, materialismului si necredintiei; ele dispunu in privinti'a acést'a, cá „cunoscintiele necesarie din scientiele reale se se predee prin esplicarea capituleloru respective ale legindariului.“ Dupa Prusi'a urmá indata Austri'a cu ordinatiunea sa dela 23 Martisioru 1855, Nr. 18788. §. 9 díce: „Mai departe se tiene de problem'a unei scóle principale cu 4 clase a invetiá pre scolari cunoscintiele cele mai necesarie relative la patria si la natura; acést'a inse nu se intempla in óre sparate, ci la cetitu esplicandu materiile relative din legindariale prescise.“

Ne-ar fi fórté usioru a arata incorectitatea acestoru dispusetiuni din punctu de vedere metodicu, ne-amu provocá adeca simplu la multele elemente, din cari se compune legindariulu si la marimea sa neinsemnata, amu arata, ca in unu legindariu in casulu celu mai bunu potu intrá d. e. 10—16 descrieri de animale, 5—10 de plante si 3—5 de minerale, si ca pe o base atatu de angusta nu se póte edificá istori'a naturala, prin urmare, ca cine pretinde acést'a, vrea se eschidia indirectu scientiele reale din scól'a poporala; inse ce se mai intindemu la vorbe de giab'a, candu se scie, ca nici regulativele prusiane, nici ordinatiunea vienesa astadi nu se mai afla in vigóre, apunendu acést'a inca la 1868, cele la 1872, si facundu locu altoru dispusetiuni liberale, cari nu indesa scientiele reale in patulu lui Procustes, numitu legindariu. Pretensiunile vietiei de astadi suntu cu multu mai mari, decatu se li-se póta satisfice cu triviulu de odinóra; opiniunea publica s'a aratatu mai puternica, decatu „obscurantii regulativelor“, cumu fura numiti autorii si puginii aderinti ai acestor'a inca dela aparinti'a loru. Astadi concedu chiar si pedagogii ultramontani, ca nu scientiele reale cá atari, ci spiritulu, in care se propunu, póte conduce la materialismu si necredintia; acést'a inse se póte intempla cu ori care obiectu de invetiamentu.

Specialu noi ásti din Ungari'a avemu legi si ordinatiuni positive, cari prescriu, cá disciplinele reale se se propuna de sene in óre separate, si nóua nu ne remane alta, decatu a ne conformá, au a veni in conflictu cu §-lu 15 alu articolului de lege 38: 1868. Totu asia dispunu si planurile de invetiamentu seau normativele autoritatiloru nóstre bisericesci, publicate in privinti'a acést'a.

Éca pentru ce si noi in „Instructiunea“ nóstra nu amu pretinsu, nu amu potutu pretinde, cá disciplinele reale se se propuna si in clasele superioare pe basea legindariului, ci independentu de acest'a! Asia cere si pedagogi'a de astadi, si spre dovéda ne vomu permite a citá numai opiniunile a doi pedagogi, cari inse la Germani trecu de primele autoritati pedagogice; unulu e Dr. Dittes, directoriu alu pedagogiului din Vien'a, importatu din Gotha (cu unu salariu de 4800 fl. pe anu), celalaltu e Kehr, directoriu alu seminariului din Halberstadt in Prussi'a, importatu si elu totu din Gotha.

Dr. Dittes díce: „Ce privesce manier'a, carea odinóra erá fórté usitata si se mai póte vedé inca si astadi ici colea, de a imbiná adeca cunoscintiele reale cu legindariulu, aceea maniera din punctu de vedere metodicu e falsa, de óra ce cunoscintiele reale se potu imbiná numai cu fapte, cu corpuri si fenomene naturale, déca nu vremu, cá ele se remana vorbe góle. Bine e, cá legindariale nóstre se contiena intre altele si unu numeru de piese reale; la aceste scolarii se se deprindia a se cultivá si prin lectura. Inse aceste piese trebuie tiesute in invetiamentu astfelu, in catu facare se se tracteze atunci, candu cuprinsulu ei e esplicatu prin instructiunea directa. Asiadara: nu invetiamentulu realu se se imbine cu legindariulu, si piesele respective din legindariu cu invetiamentulu realu. Acést'a este procedur'a corecta.“

Ér Kehr: „Nici intr'unu casu legindariulu se nu faca de prisosu seau se suplinésca invetiamentulu realu, si pentru aceea procedur'a, de a imbiná acestu invetiamentu cu legindariulu nu se póte justificá nici din unu punctu de vedere. Unii voru a esplicá la o piesa de lectura tote reporturile gramaticale. Langa acést'a se mai adauge draguti'a de marota (capriciu, nebumia), de a imbiná cu legindariulu inca si istori'a naturala, fisic'a, geografic'a si istori'a. Sermane legindariu!“ Si intr' altu locu: „Istori'a (precumu invetiamentulu realu preste totu), care emanéza dela legindariu si se edifica numai pe acest'a, pedagogice nu se póte justificá.“

De altmintrea insfi pedagogii regulativelor dela apunerea acestor'a si-au schimbatu parerile in punctulu din cestiune; inse nici mai inainte nu au pretinsu absolutu imbinarea cunoscintieloru reale cu legindariulu, ci se folosiau de espresiunile „so viel als irgend möglich,“ „meistentheils“ etc. (a se vedé chiar citatele domnului Stefanu!).

Pana candu se calcamu noi totu numai in urme deja parasite de altii?

De pe campulu educatiunei practice.

III.

La inceputulu unui anu scolasticu me indatinám a studiá fisionomiele scolariiloru miei, cu deosebire espresiunea ochiloru, form'a fruntei si a capului si trasurile din giurulu gurei. Dupa prim'a impresiune, ce o producea in mine aparinti'a esterna, 'mi faceam o icóna despre naturelulu singuraticiloru scolari si erám apoi cu

atentiune se vediu, déca esperintî'a ulterióra va adevéri seau nu icón'a, ce mi-o facuserm. Succesive ajunsei la óre care desteritate in privintî'a acést'a, incatu me poteam orientá binisioru in lumea cugeteloru scolariloru miei.

Propunendu odata in clasa a V.-a reala din limb'a francesa, unu baiatu de tieranu 'mi atrase atentiunea asupra-i prin nesce ochi clari si o faþia inteligenta. Cu tóte aceste in conferintiele si convorbirile profesoriloru nu audiai decatu plangeri asupra „naucului baiatu de tieranu“, fiindu ca nu facea nice celu mai micu progresu, ci intrebatu fiindu, pentru ce nu a invetiatu acést'a seau aceea, raspundea un'a: „Nu-mi intra in capu, nu precepu!“ Totu astfelu am esperiatu si io cu elu, si dupa ce tóte încercarile, adeca pedepsele, remasera fora rezultatu, avea se fia recercatu tatalu seu, cá se-lu iée dela scóla, pentru ca nu invétia nimica si este de totu netalentatu.

Din cauza, ca espresiunea feþiei scolarului 'mi promisese fórte multu, m' am interesatu mai de aprópe de incidentulu acest'a. Me dusei deci la dommulu, unde scolarulu erá in cortelu, cá se me informezu cumu-va despre caus'a ignorantiei acestuia. Aflai, ca baiatulu, invetiandu mai inainte intr'o scóla satésca, nu se potea orientá in metod'a, ordinea si directiunea unei scóle reale; aici tóte i veniau straine si altmintrea decatu in scól'a satésca; de ocupatiuni se apucá cu unu zelu orbu, cartile inse i-se pareau prea inalte, si apoi inca dóue limbe straine (latin'a si frances'a); in scurtu tóte i amblau in capu cá o móra. Afara de acést'a erau de mare influintia asupra lui si reprobele continue ale invetiatoriloru si titularele de „naucu“, „lenesiu“ etc. Aceste tóte 'lu convinse in fine, ca elu intr'adeveru ar fi naucu seau stupidu si ca nu ar poté invetiá nimicu. Invetiatorii i spuneau de aceste in tóte dílele, si elu firesce le credea cu atatu mai vertosu, càci consolarii sei erau in fapta mai buni decatu densulu. De aceea elu se punea pe carti in convingerea, ca nu-si poté invetiá pensulu, si asia intr'adeveru nici nu-lu invetiá. In urma 'si pierdú totu curagiulu si doriá se se întórca acasa la satu. Elu 'si puse tóta silintî'a se invetie, inse nepotendu, se priviá de necapabilu. Vorbindu insu-mi cu copilulu, mi-se planse, ca nu poté cuprinde, ca acasa invetiá cu totulu altmintrea si ca trebuie se parasésca scól'a.

Am bagatu de séma, ca baiatulu invétia de-a întórsele si ca prin reprobele neinterupte, desi meritate, 'si pierduse totu curagiulu. Inainte de tóte l'am incuragiatu si i-am aratatu, cumu are se invetie; i-am spusu adeca se-si impartia pensulu in parti mai mici, se invetie partea antaia, apoi adóu'a, dupa aceea, inainte de a trece la a treia, se repetiésca érasí pre cea de antaiu; se invetie cu viersu tare, cá asia urechi'a se se dedee cu sunetele straine, — si altele de aceste. In clase me adresám catra elu cu intrebarile cele mai simple, 'lu laudám, candu raspundea bine, si-i predíceám rezultate frumóse, déca va continuá tota asia. Candu l'am laudatu pentru prim'a óra, ochii sei stralucira de o bucuriá admirabila; nu voiu uita nici odata acea cautatura fericita! Bietulu

teneru dete in urma de unu invetiatoriu, care-lu laudá si incuragiá. De atunci copilulu din dí in dí se facú totu mai bunu si in scurtu ajunse in banc'a prima, fiinduca in scól'a nóstra erá introdusa „certaminarea“, adeca schimbarea locuriloru dupa respunsurile date. Catra finea semestrului se luptá pentru unulu din cele de antaiu trei locuri, si facundu si in celelalte obiecte progresu laudabilu, fú promovatu cu onóre in clasa urmatoriá.

O, cugetám intru mine, cumu noi invetiatorii stricámu metodice pre cate unu scolaru, apelandu indata la pedepse, candu mai antaiu ar trebui se cercetamu cauzele nescientiei. Io unulu de aici incolo asia facui si aflai de regula, ca tenerimea incepe invetiarea intorsu, vrea se inghitia pensulu intr'o imbucatura, in locu de a sí-lu impartí in portioni mai multe, ori ca referintie familiare i conturba seau impiedeca inaintarea. De atunci încóce celoru mai puçinu talentati mai bine le iertám din pensu, cá se invetie incaí ce-va, decatu se píerdia tempulu de scóla fora nici unu folosu. Unu agru mai secu nu póte dá secerisiu bogatu; omulu trebuie se se indestulésca cu mai puçinu, pentru ca puçinulu e mai bunu, decatu nimic'a.

IV.

Cá ordinariu in clasa a IV.-a reala avui de a discipliná pre unu asia numitu „pierde véra“. Acest'a erá unu teneru vertosu, cu nesce ochi fulgeratori, cu o frunte inalta si cu trasuri fórte marcate, cari tóte vedeau convingeri firme, cerbicia si o vointia neinduplecabila. Tenerulu boliá de lene, si erá nepesatoriu faþia de reprobe si pedepse. Respunsulu seu stereotipu erá: „De ast'a nu me dóre capulu!“ Dupa ce tóte midílócele se folosira de giab'a, conferintî'a invetiatoriloru decise a recercá pre tatalu seu, cá se-lu iée dela scóla; inse fiindu ca-mi succese a îndreptá pre nauculu din quint'a, cerui tempu spre a face si cu acest'a o ultima încercare. Tenerulu locuí la unu medicu, dela care aflai, ca tata-so posiede mai multe bunuri cavaleresci si petrece neinteruptu caletorindu dela unulu la altulu; ca copilulu, remanendu micu de mama, fú incredintiatu unui instructoru de casa, carele 'lu tractá in modu barbaru, batendu-lu si inchidiendu-lu cate o diumetate de dí intr'o caméra intunecósa, ceea ce-lu facú cerbicosu si nepesatoriu. Baiatulu opunea invetiatorului seu resistintia pasiva seau adeca nu crestá multu pedepsele, pentru ca sciá, ca elu este eredele a trei bunuri cavaleresci; totusi se dedase a priví in instructoru pre torturatorulu si maltratoriulu seu, si acestu sentiu amaru 'lu indenmá a fi lenesiu, cá se necasiésca pre invetiatoriu. Si fiindu ca in scól'a reala inca capetá reprobe si pedepse preste mesura, tienea si la noi pre fiacare invetiatoriu de inimiculu seu de móрте si perseverá in opositî'a-i pasiva. Ce i-se si potea intemplá? Potea fi eliminatu, acést'a inse pentru elu insemná mantuire dintr'o temnitia, asiadara o binefacere.

Aflai delipsa a scapá pre scolaru mai antaiu de prejudiciulu seu faþia de invetiatori si a-lu face se crédia,

ca acestia iubescu pre scolarii lor; căci elu avea minte agera, candu erá vorb'a se comitia vre-o misielia seu se nascocésca vre-o escusa. Nu voiá se invetie din opo-
sitiune catra invetiatori, cari dupa parerea sa nu aveau nici unu dreptu asupra-i. I-am dísu de repetite ori se me cerceteze, l'am intrebatu de loculu seu natalu si despre altele, nu am potutu inse scóte din elu altu respunsu, decatu dá si nu. Vediendu, ca asia nu esu cu elu la cale, am inceputu a-lu luá cu mine, candu esiam la preambulare cu pensiunarii miei, cá se-si petréca incai cu acestia, fiendu ca fačia de mine erá inchisu. In clase inca profitám de tóta ocasiunea, spre a-i recunósce presta-
tiunile si astfelu a-lu imbarbatá. In fine baiatulu prinse a se desghiačia, incepú a invetiá, doriá a fi laudatu, se aratá semtítoriu pentru reprobe si ajunsse din lectiunile mele in banc'a prima. Copilulu capetá incredere in mine sf-si punea la anima mustrarile mele. Lucru firescu: tóta lumea 'lu tractá reu, proprietariulu pensionului seu 'lu batea, scól'a 'lu punea la arestu; numai eu simpatísám cu elu, si prin acést'a ajunssei la óre care influentia asupra cugeteloru si fapteloru sale. Comunicaí esperintiele aceste si cu colegii miei si-i rogai se procéda si ei asemenea. Acestia inse nu prea aveau placere spre asia ceva, li-se parea lucrulu cu prea multe formalitati si asia se intemplá, ca in informatiunile lunarie la mine ajunsse intre cei mai buni, precandu la colegii miei figurá intre cei cu note rele. Cu tóte aceste baiatulu o scóse pana acolo, de potú trece in clasa urmatoria. Aici inse nime nu se mai interesá de elu, pre cumu ar fi trebuitu, spre a-lu indreptá deplinu, elu ajunsse a crede, ca e incorigibilu, cadíu éراس in resistinti'a sa pasiva si in urma trebui se parasésca scól'a.

Fiendu ca scolariulu nu erá netaientatu, ci degenerase numai din vin'a primului seu instructoriu carpaciu, s'ar fi potutu indreptá, déca ar fi fostu tractatu cu iubire si incredere. Pentru ce a facutu progresu in lectiunile mele si s'a aratatu ascultatoriu si supusu? Mi-am cascigatu increderea sa, si pre mine nu amblá se me necasiésca, ci din contra se nevoiá a-mi face bucuria. Acest'a a fostu totu secretulu. Cate casuri de aceste nu voru mai fi obvenindu si astadi, si anume acolo, unde scolarii se crescú dupa siablonu, in locu de a li-se respectá individualitatea si promová desvoltarea sub o conducere intielépta!

V.

Intemplandu-se cate unu escesu in clase, fora se se scie faptuitoriuulu seu, carele inse totusi trebuiá pedepsitu spre a fi intiercatu cu deseversfre, atunci provocám in clase pre faptuitori a mi-se descoperi de buna voiá intre patru ochi, pentru ca in casulu acela pedéps'a va fi mai usióra. Intr' aceea percurgeam list'a scolariiloru cu scopu de a afá pre aceia, pre cari i tieneam capabili de o atare fapta. Déca faptuitorii nu se insinuau, provocám clasa intréga a mi-i descoperi intre patru ochi, fiendu o cauza de onóre a spune adeverulu, mai cu séma candu suntemu provocati la acést'a. Déca nici asia nu esiam la cale, dechiarám tóta clasa de complice, con-

demnandu-o la arestu pana se voru afá vinovatii, va se dica proclamám dreptulu statariu.

Oprirea clasei in scóla, mai cu séma pe tempulu prandiului, e pentru scolari fórté torturatória. Io remaneam cu ei in clase, dar nu le dedeam nici o ocupatiune, cá astfelu tempulu se li-se para cu atatu mai lungu; pre langa acést'a trebuiau se pastreze tacerea cea mai absoluta. Dupa unu tempu óre care esiam afara, me preamlám in cóce si incolo pe din aintea usiei, si provocám apoi clasa de nou a-mi descoperi pre celu vinovatu seu suspitosu. De afara audiam dispute agere, cumu cei nevinovati nu voiau se suferé impreuna cu cei culpabili. Intrandu éراس in clase, mi se faceau pe de parte óre cari indegetari, aflám banc'a seu partea, in carea se intemplase escesulu. Atunci lasám pre ceialalti acasa si opriám numai partea suspitiósa, si éراس me preamlám pe din aintea usiei, pentru ca sciám, catu de neplacutu este, candu o parte póte merge acasa, ér ceealalta e silita a remané in arestu. Intrandu de nou in clase, erám siguru, ca cei suspitosi voru fi aratati intr'unu modu seu altulu, incatu se-i potiu trage in cercetare.

Trebue se fimu fačia de scolari cu resolutiune si perseverantia, atunci devinu impacienti si incepu a marturisí. In contr'a sburdatiunei copilaresci pacienti'a neobosita este midiloculu celu mai probatu. Fortaréti'a cerbiciei si a ambiitiei false trebue supuse prin fóme.

(Va urmá).

Tractarea unei piese de lectura.

Suntu invetiatori, cari credu, ca piesele din legindariu nu au altu scopu, de catu a fi cetite; pentru aceea in scólele lor in órele de cetire scolarii nu facu alta, decatu cetescu intr'un'a cate 5—6 filere intr'o óra, incatu in vre-o cate-va septemani legindariulu e gat'a, si cetitulu incede da capo, si totu asia anulu intregu. De vre-o explicare a cuprinsului nici vorba. Déca aru face asia numai invetiatori din „scól'a vechia“, ne-amu mirá si nice prea; scimu inse din esperintia, ca suntu multi invetiatori dintre cei din „scól'a nóua“, cari inca nu procedu mai bine. Avendu adeca ocasiune a cercetá mai multe scóle poporale, nu amu lipsitu a invitá pre invetiatori se aplice la pies'a cetita esercitia logice; dar ce se vedi? Unii se parea ca nu au nici idee despre lucrulu acest'a, altii se marginiau a provocá pre unu scolariu, cá se enereze pies'a cetita inca odata cu cuvintele lor. Acestu esercitiu inse e numai unulu din esercitiale, cari ocuro la tractarea pieseloru de lectura. Amu dísu si intr'altu locu, ca cetitulu nu e scopu de sine, ci numai midilocu spre a ne inavutí cunoscientiele. Pies'a buna se póte asemená cu o mina de auru: ambele trebue esplotate, cá se avemu folosu dela ele. Esplotarea unei piese de lectura stá in explicarea ei. Tractarea metodica a pieseloru de lectura este midiloculu celu mai escelentu spre a inaintá cultur'a intelectuala, morala si practica a scolariiloru; cu ajutoriuulu ei intipuirile si nu-

mirile false se rectifică, cele obscure se chiarifică, spiritul se învârtise cu întipuire și numiri nouă, scurtu: școlarii învârtise a cugetă și a vorbi corect. Trebuie se fi veduțu o școlă, unde piesele de lectură se tractăza cumu se cuvîne, spre a poté aprecia după meritu folosulu și efectulu acestei proceduri. „Instrucțiunea pentru învîrtitori la tractarea cartilor școlastice“ de B. Petri arată mai pre largu procedur'a metodică la tractarea pieselor de lectură atatu după cuprinsu, catu și după forma. Provocandu-ne la tractatulu respectivu, (pag. 6—51), vomu aduce în cele următoare unu nou esemplu despre tractarea unei piese de lectură, și specialu despre exercițiale, cari în cartile metodice se cuprindu sub numirea de „exercițiu logice“. Ne cugetamu o clasă seau unu departimentu de mijlocu cu școlari în etate dela 9—10 ani, și alegemu pies'a:

Pastrarea.

Primariulu unui satu tramisă odinioară doi barbati încrediați, că se adune de prin comunele vecine ajutoriu pentru unii oameni arși. Într'o dată desu de demăneția tramisii ajunseră în curtea unui economu avutu, carele tocmai înfruntă pre unu servitoriu alu seau, căci lasase preste noapte plugulu cu fierale, grapa, jugurile și funile afara în ploaie, în locu se le fi pus la scutela. — „Aici amu venitu de giab'a“, dîse unulu din tramisi catra soțulu seau; „unu omu, carele face atata vorba pentru o nimică, anevoiă 'și va deschide seraculu man'a sa.“ — „Se facemu înca o probă, deca amu apucatu a intră în curte“, răspuse celalaltu. Economulu i primi amicabile, și mergendu cu totii în casa, tramisii 'și detera solia. Economulu scose îndată o sumă însemnată de bani și o înmână tramisiloru, dîcundu-le: „Mane voiți tramite nefericitiloru înca puține bucate, vestminte și lemne“. Oamenii se multămiră din anima; surprinși înse de generositatea economulu, nu se potura reține a nu adauge, ca după cele observate în curte nu s'ar fi așteptatu la unu daru atatu de frumos. — „Bunii miei“, răspuse economulu, „de nu asi fi crutiatu și pastratu cu îngrigire ceea ce mi-a datu D-dieu după ostenelele mele, astăzi nu asi fi în stare a ajutoră pre cei lipsiti“.

Tractarea practica.

1. *Introducere.* Pentru că pies'a se făca asupra școlarilor o impresiune mai via, învîrtitoriulu o va introduce cu vre-o cate-va cuvinte, aratandu de o parte însemnatatea obiectulu respectivu, de alta parte legatur'a între pies'a acest'a și între alte piese din legendariu; pentru ca — repetim și aici — într' unu legendariu compus cu cunoscintia de lucru toate piesele stau între sene într'unu necsă precisatu, avendu fiacare partea sa la realizarea scopulu comunu. Se presupunemu, ca mai înainte s'a tractatu deja o piesă relativă la „diligintia“, acumu învîrtitoriulu va dîce: „Amu veduțu, copiiloru, ca spre a poté subsistă în lume, trebuie se lucrăm cu diligintia, procurandu-ne seau cascigandu-ne cele delipsă pentru traiu; dar nu e de ajunsu numai a cascigă, ci se cere, că cele cascigate se le crutiamu și pastram,

pentru că se avemu și pentru dîle de necasă și se potemu ajutoră și pre alții. Astăzi ne vomu ocupă cu o istorioară frumoasă despre pastrare.

2. *Cetirea piesei prin învîrtitoriulu.* Deschideti-ve legendarulu la pag. x, pies'a x! Ascultati! (Învîrtitoriulu cetesce școlariloru pies'a înainte catu se poté de bine și frumosu, aratandu astfelu cumu au se cetesca și densii).

3. *Cetirea piesei prin unii școlari mai buni.* Scopulu nu e, de a deprinde îndată aici cetitul, ci de a procură școlariloru despre cuprinsulu piesei atate cunoscintie prealabile, cate se ceru neapăratu pentru operatiunea urmatoria, și adevă:

4. *Explicarea piesei.* În vîrtitoriulu face a se ceti înca odată propusetiunea de propusetiune și întreba după fiacare membru alu propusetiunei. Acest'a nu va se dica pedanteria, ci introducere sigura în cuprinsulu piesei. Întrebările suntu directe au indirecte, după cumu adevă școlarii potu răspunde la ele cu cuvintele din carte, au numai cu ajutorulu unor concludiuni simple pe baza materiei cetite. D. e.

Cetesce înca odată propusetiunea prima, T! („Primariulu . . . arși“). Despre cine se vorbesce în propusetiunea acest'a? Cine se numesce „primariu“? (primulu în deregatori'a comunala, seau — deca învîrtitoriulu la geograf'a comunei a facutu destingere între comuna politică (cetățienesca) și comuna bisericăscă — primulu în comunitatea politică). Cumu mai potemu dîce în locu de „primariu“? (jude). Cetesce propusetiunea cu numirea „jude“ în locu de primariu, se vedemu, cumu se face! Bine, e totu atata. Prunciloru, în locu de primariu seau jude se mai aude dîcundu-se și „birou“; acestu cuvintu înse e străinu, și pentru aceea se nu-lu mai folosim. Cine e primariu în comun'a noastră? — Despre ce felu de primariu e vorb'a în propusetiunea acest'a? („alu unui satu“). Șim de mai înainte, ca nu toate comunele suntu „sate“; ce comune mai destingemu? (opide seau orășia și cetati). Ce felu de primariu mai potu fi asiadara după comune? Numiti unu opidu din apropiare! o cetate! — Ce se dîce aici despre primariulu unui satu? („tramisă“). Cumu mai potemu dîce în locu de „tramisă“? (mană, dîse se mîrga etc). Pre cine tramisă primariulu? Pentru ce „barbati“, și nu: muieri? copii? bețrani? Pentru ce doi? Cumu au fostu acei doi barbati? („încrediați“). Ce însemneza acest'a? (se crede a despre ei, ca-si voru face treb'a bine, voru amblă în toate partile, voru scî cere, și cele capetate le voru aduce toate) Pentru ce tramisă primariulu pre acei barbati? („se adune“). Cumu mai potemu dîce totu acest'a cu alte cuvinte? („se stringă, se culăga“). Ce se adune? Pentru cine? De unde? Ce va se dica „oameni arși“? Ce cugetati, cumu s'a potutu nasce foculu? (focu prea mare în cuptoriu, hornu nestersu, pipa, sugara, copii cu aprindore, man'a reutatioasă — învîrtitori relative pentru școlari). Ce ajutoriu se poté dá unor oameni arși? (bani, bucate, vestminte, etc). Pentru ce se dîce aici, se adune ajutoriu de prin „comunele“ vecine, și

nu de prin „satele“ vecine? (adeca si de prin opide si cetati).

Cetesc propusetiunea adou'a, L! Despre cine e vorb'a aici? („tramisii“). Cumu amu mai poté dice si altmintrea? (increditiutii, omenii tramisi, solii etc). Cine suntu acesti tramisi? Ce se dice aici despre tramisi? (ajunsera). Di acést'a cu alte cuvinte! (nimerira, intrara etc). Unde ajunsera tramisii? („in curtea“). Pe unele locuri se dice „ocolu“, inse cuventulu acest'a nu e romanescu). In acui curte ajunsera tramisii? Ce intielegi tu sub cuventulu economu? Ce feliu de economi suntu dupa ocupatiunea loru? (de campu, de vite). Ce feliu de economu a fostu economulu nostru? Cume se numesce in carte? (avutu). In locu de avutu altu cuventu! (bogatu, combaterea cuventului strainu „gazdacu“). Prunciloru, unu omu, care are, ce i trebuie, se numesce avutu; cumu vomu numi inse pre unu omu, carele nu are, ce i trebuie? (seracu). Dar pre acel'a, carele are mai multu, decatu i trebuie? (bogatu). Cine e asiadara seracu? avutu? bogatu? In locu de seracu, cumu mai potemu dice? (sermanu, lipsitu). — Candu ajunsera tramisii in curtea economului? Ce insemnéza acésta? (pana in dnu'a, fórte de demánétia etc). La omeni mari nu se cade a merge prea demánétia; pentru ce inse tramisii mersera la economu „desu de demánétia? (antaiu: plugarii se scóla tare de demánétia; adou'a: preste di se ducu de acasa la lucru; a treia: tramisii au vrutu se folosésca totu tempulu). Ce facea atunci economulu? (infruntá). Di acést'a cu alte cuvinte! (mustrá, certá, luá de scurtu seau la raspundere). Pre cine? „Sluga“ nu e cuventu romanescu, pentru aceea nici se nu-lu folosimu. Cumu se numesce o muiere, care servece? Pentru ce infruntá economulu pre servitoriu? Ce reu a facutu servitoriulu prin acést'a? Bine, in plóia lucrurile aceste se strica mai tare, si astfelu nu tienu asia multu. Ce invetiamu de aici? Asia e, se crutiamu, se scutimu lucrurile, pentru ca apoi tienendu mai bine, le vomu avé mai multu tempu. Fiacare lucru se-si aiba loculu seu, incatu si pe miediulu noptiei cu ochii inchisi se poti pune man'a pe elu. Venindu dela lucru, grigi'á cea de antaiu se ne fia a scuti vitele si uneltele seau instrumentele de lucru. Hamurile intinate trebuie curatite si unse. Ce se faceti si voi cu ciobotele si vestmintele vóstre sér'a? etc. — (Intrebare indirecta:) Ce socotiti: fostu-a atunci véra, au iérna, au primavéra, au tómn'a? Cugetati numai bine! In piesa nu ni-se spune acést'a apriatu, totusi ni-se spune ce-va, de unde potemu conchide la tempulu anului. Ce unelte remasesera preste nópte in plóia? Candu lucra omenii cu plugulu? (primavér'a, vér'a, tómn'a). Dar cu plugulu si cu grap'a? (numai primavér'a si tómn'a). Ce cugetati: fostu a tómn'a, au primavér'a?

Cetesc propusetiunea a treia! Ce dice unulu din tramisi? Ce insemnéza acést'a cu alte cuvinte? (nu vomu capeté nimica). De unde deduce elu acést'a? Ce tiene elu despre scutirea lucrurilor? Ce insemnéza: „anevoia“ si va deschide seracului man'a? Candu damu ce-va

din mana, trebuie se o deschidemu; deci a deschide man'a = a dá. Anevoia = cu greu.

Cetesc propusetiunea urmatória! („Se . . . celalalti). Ce raspunde celalaltu tramisu? In locu de „se facemu proba“, cumu mai potemu dice cu alte cuvinte? (incercamu etc). Pentru ce se facea prob'a mai cu séma? Asia e, apucasera a intrá in curte, si nu s'ar fi cuvenitu a se întórce éراس, fora a fi vorbitu ce-va.

Cetesc propusetiunea urmatória! („Economulu — — sol'a). Despre cine e vorb'a aici? Ce se dice despre economu? Cumu i-a primitu? Amicabilu = cá unu amicu seau prietinu, adeca bine, cu voia buna. Ce e contrariulu dela amicabilu? Ce au facutu mai departe cu totii? Pentru ce se voru fi bagatu in casa? Asia se cade, se conducemu pre cei ce vinu la noi in casa. Ce facura tramisii in casa? Ce insemnéza „a-si dá soli'a? (a spune, pentru ce amu venitu, cine si pentru ce ne-a tramisu, ce dorimu etc). Intrebuintiéza deci alte cuvinte in loculu celoru din carte!

Cetesc mai departe propusetiunea urmatória! („Economulu . . . lemne“. Despre cine se vorbesce in propusetiunea acést'a? Ce facu economulu? Ce feliu de suma scóse? Ce va se dica „insemnata“? Candu scóse economulu sum'a? (indata). Ce arata acést'a? (ca nu s'a cugetatu multu, ca a avutu voia a dá). Cati bani credeti, ca va fi datu? Ce insemnéza „o inmanuá“? (a pune in mana). Ce díse economulu catra tramisi? Va se dica, elu nu se mergini numai pre langa bani, ci? Pentru ce óre nu dete si aceste indata? Cumu ve place economulu acest'a? Bravu omu!

Cetesc mai departe! („Ómenii — — — frumosu“). Ce facura omenii mai antaiu? Asia se si cuvine. Cui detorescu scolarii multiamita? Cumu se multiamésca scolarii parintiloru loru etc? — Cumu se numesce aici ajutoriulu, care l'au primitu tramisii dela economu? (daru). Ce feliu de daru? (frumosu). Ce va se dica „daru frumosu“? (mare, insemnatu). Asteptatu-au tramisii dela acestu economu unu atare daru? Pentru ce nu? Candu ni-se intempla ceva in modu neasteptatu seau pre nesciute, dicemu, ca suntemu „suprinsi“. Parintii potu suprinde pre fi loru cu óre cari plăceri seau bucurie; cine e in stare, a-mi spune unu exemplu? Si tramisii fura suprinsi; de ce? Cine dá atata, catu nu se póte asteptá dela elu cu dreptulu, acela e generosu, arata generositate (esemple). Cumu amu poté dice acumu ca alte cuvinte: „suprinsi de generositatea economului“? (= neasteptandu dela economu unu dar asia mare)“. Ce dísera tramisii suprinsi catra economu? etc.

Cetesc propusetiunea din urma! Cine vorbesce aici? Catra cine? Cumu numesce economulu pre tramisi? Ce dice economulu catra tramisi? Cumu, in cate moduri, prin cari midilóce ajunse economulu in starea de a poté ajutorá si pre altii? Bagati bine de séma — antaiu? (crutiandu) Adou'a? (pastrandu). A trei'a? Cugetati numai! Cá se avemu ce crutiá si pastrá, — ce trebuie mai antaiu? Bine, se cáscigamu prin lucru. Prin cari cuvinte se

arata aici lucrulu? („ostenele“). Asia dara inca odata: in cate moduri ajunse economulu a fi avutu — antaiu? a dóu'a? a treia? Cunóscemu noi acuma vre-o fapta de a economului, din care se vedemu, ca elu crutiá? Care? Asia e, nu lasá lucrurile in plóia. Asia va fi facutu elu cu tóte lucrurile sale. Numiti alte moduri de crutiare! (lucrurile se nu stee nici in sóre, vestmin-tele ude se se usce, cele mangite se se curatiésca etc). Asiadara omulu, carele grigesce, cá lucrurile se nu se strice inainte de tempu, acela crutia, e crutiatoriu. Care omu se póte numí necrutiatoriu?

Acumu alta intrebare: potu-se crutiá si banii, buna óra cá unu vestmentu, cá se nu se strice inainte de tempu? Asia nu; cu ei inse inca se póte intemplá ceva. Unu scolariu a capetatu dela parintii sei bani, cá se-si cumperé cele delipsa pentru scóla; elu inse si-a cumperatu turte, sacharu, jocarei. Avutu-a elu lipsa de aceste? Cine chieltuiesce seau speséza banii numai pe lucruri, de cari are lipsa neaperata, acela pastréza, e pastratoriu. Cine e pastratoriu? Cine inse speséza banii pe lucruri netrebnice, — ce face acela? (práda, prapadesce, rasipesce). Cine e rasipitoriu? Asia nu e bine. Insemnatí-ve unu proverbíu: „Cine cumpera, ce nu-i trebue, in curundu va vinde, ce-i trebue.“ Repetéza acést'a. (Esemple din viétia!)

Rasipitoriulu speséza banii pe lucruri, de cari nu are lipsa; pastratoriulu speséza numai pe lucruri, de cari are lipsa neincungiurata; suntú inse ómeni, cari nu dau bani nici pe lucruri, de cari au mare lipsa. Asia unu omu inghiaciá de frigu in cas'a sa, pentru ca nu-si cumpará lemne, desi s'au aflatu in averea sa 40 de mii florini. Cumu vomu numí pre atari ómeni? (scumpi, avari, sgarciti). Cine e pastratoriu? rasipitoriu? avaru? Rasipirea si avariti'a suntú pecate si ducu la reu, pastrarea e inse vertute si duce la bine. Invetiati-ve, copii, de acumu a pastrá, pentru ca atunci veti avé totu deauna, ce ve trebue, si veti poté ajutorá si pre altii! Crutiarea inca se tiene de pastrare. Cá inse se poteti pastrá, trebue mai antaiu se cascigati prin lucru. Fiti deci deligenti si pastratori. Omulu lucratoriu si pastratoriu are totu deauna, ce-i trebue si e onoratu de toti ómenii de omenia.

5. *Acumu scolarii enaréza istori'a cu cuvintele loru propria*, observandu-se regulele aratate in „Instructiune“. Scolarii din despartimentulu superioru (adeca cei din anulu alu doile) enaréza mai pe largu, adaugundu momente nóue, d. e. dandu nume primariului, comunei, tramisiloru, aratandu caus'a focului, numerulu familielorú nenorocite, anutempulu etc.

6. *Cetirea piesei prin scolari pana la desteritate* (a se vedé si aici „Instructiunea“!)

7. *Invetiarea ei de rostu si recitarea ei in modu esteticu.*

Despre tractarea formei cu alta ocaziune.

Proiectu de lege, relativu la instructiunea din scólele gimnasiale si reale.

(Urmare.)

§. 36.

Profesorii ordinari se denumescu de catra ministrulu de instructiune, sí anume la institutele de nou infintiate dupa ascultarea opiniunei directoriului, ér' la completarea corpului profesoralu dupa ascultarea opiniunei directoriului si a corpului profesoralu respectivu.

§. 37.

Directoriloru si profesoriloru ordinari dela institute medie publice, care nu s'au infintiatu din partea statului, denumiti fiendu la institute de statu, li-se computa anii de servitiu impliniti la institute publice chiar asia, cá si candu aru fi servitu la institute de statu.

§. 38.

Tiér'a se imparte in 10 despartieminte de scóle medie, si in fruntea fiacarui despartiementu stá cate unu inspectoriu scolasticu pentru scólele medie. Decisiunile relative la inspectorii scolastici se cuprindu in capitulu alu VII-lea.

§. 39.

Directorii, profesorii ordinari si suplenti, precum si invetiatorii studialoru estraordinaria dela scólele medie primescu salariu anualu. Salariulu profesoriloru ordinari, inclusive si a directoriului institutului se inmultiesce dupa 5 ani de servitiu, numerandu-li-se anii dela anulu, in care si-au inceputu activitatea séu cá profesori substituti séu cá ordinari, si in atare cualitate au continuatu-o neintreruptu.

Profesoriloru, cari dupa o intrerumpere órecare si-au reinceputu activitatea profesoralu, li-se voru computá si anii de servitiu d'inainte de intrerumpere.

§. 40.

Directorii si profesorii ordinari dela scólele medie se voru considerá cá oficiali de statu cu dreptu de pensiune.

Invetiatorii studialoru estraordinaria nu au dreptu de pensiune. Sistemulu de pensiunare se va statorí prin o lege separata.

§. 41.

Directorii si profesorii ordinari dela scólele medie se denumescu pe viétia si nu se voru poté amová prin ministrulu de instructiune, numai déca voru fi comisú vre-o crima, vre unu escesu moralu séu disciplinariu, séu din caus'a negligintiei oficiului loru, séu in fine din caus'a doveditei incapacitatii de a coresponde detorintieloru profesoralu. In casu de criminalitate amovarea se intempla dupa publicarea sentintiei condannatóre; acusatulu se va suspinde din oficiulu seu inca cu inceperu investigatiunei.

In casu de delictu moralu si disciplinariu, precum si pentru negligintia in oficiu, amovarea se póte ordiná numai pe bazele investigatiunei premergatórie. Investigatiunea disciplinaria o indeplinesce o comisiune denumita spre acestu scopu prin ministrulu de instructiune; acésta

comisiune se va compune astfel, ca diumatate din membrii ei voru fi profesori dela scólele medie.

In casu de delictu disciplinariu respectivulu se póte transpune la unu altu institutu.

Despre prevederea profesorilor, cari in decursulu tempului au devenitu nepotentiosi pentru implinirea detorintieloru oficiale, dispune legea de pensiunare.

§. 42.

Pedéps'a corporala nu se póte aplicá fačia de scolari.

§. 43.

La scólele gimnasiale si reale tienu conferintie periodice in afacerile de instructiune:

1. Corpulu profesoralu alu fiacarui institutu sub presidiulu directoriului;

2. Directorii scóleloru gimnasiale si reale dimpreuna cu cate 2 reprezentanti ai corpuriloru profesorale sub presidiulu inspectorului scolasticu respectivu;

3. Ministrulu de instructiune cu inspectorii scolastici ai scóleloru medie si cu directorii instituteloru sustienute din fonduri, cari stau sub administratiunea ministrului si a statului, si cu cate unu representante esmisu din partea fiacarei corporatiuni profesorale dela scólele publice gimnasiale si reale.

§. 44.

Problem'a conferintieloru tienende la singuraticele institute din partea corpului profesoralu este: impartirea corespondiatória a materiei de invetiamentu, precumu si a pensuriloru domestice si tractarea metodica a acestora; cercetarea starei scóleloru din punctu de vedere educativu si disciplinariu, precumu si delaturarea defecteloru, ce s'aru ivi.

In conferintiele tienende sub presidiulu inspectorului scolasticu se voru pertractá cestiuni pedagogice si de a le instructiunei publice de interesu comunu pentru instituttele amintite in §. 43 pt 2; respective cestiuni, pre cari le va precisá ministrulu.

In fine problem'a conferintieloru conchiamande prin ministrulu de instructiune este: cunóscerea starei scóleloru medie; pertractarea si desbaterea asupra proiecteloru relative la perfectiunarea loru si preste totu asupra cestiuniloru, cari suntu de interesu generalu pentru instructiunea in scólele medie.

§. 45.

Tempulu conferintieloru conchiamande prin inspectorii scolastici si prin ministrulu de culte si instructiune publica, ordinea obiecteloru, modulu de pertractare si in fine diurnele si spesele de calatoria a membriloru conferintiei se statorescu prin ministru si cele din urma se asemnéza din bugetulu statului destinatu spre acestu scopu.

§. 46.

Cartile si midilócele de invetiamentu admisibile le desémna ministrulu de instructiune, er' cele ce au a se

folosi in singuraticele institute le alege din sírulu celoru desemnate corpulu profesoralu.

§. 47.

Fisiculu iurisdictionei e ex officio indetoratu a visitá cate odata in anu fiacare gimnasiu si scóla reala si despre esperintiele facute (cu deosebire la localitati) din punctu de vedere sanitariu a reportá atatu inspectorului cercualu, catu si oficiolatlului iurisdictionei respective.

(Va urmá.)

Varietati.

* (Ramurile de oltuitu pomi). Se apropia primavér'a si cu ea si lucrurile din gradina. Intre aceste lucruri oltuitulu ocupa unu locu de frunte si trebuie se ne pregatimu de timpuriu pentru elu. Atentiune speciala cere alegerea ramuriloru de oltuitu, pentru ca de multe ori ramurile defectuóse suntu caus'a, ca pomulu nu cresce bine seau degeneréza cu totulu. Ramurile se iéu: a) dela pomi nobili; b) dela pomi teneri, fructiferi si plini de viétia, nu inse dela pomi betrani, morbosi si sterpi, nici dela cei cu meduva (anima) rosia seau négra; c) din verfulu pomului si din partea de catra sóre; ramurile din pól'a pomului nu cresc dreptu in sus; d) in Fauru si Martísioru (chiar si in Ianuariu), va se díca pana a nu porní suculu, si in díle cu sóre, fora geru; e) se alege verfulu, carele a crescutu in anulu din urma, cu o parte de 2—3 degete din anulu precedentu, acést'a pentru oltuitulu in crepatura si scórtia. f) Ramurile se ingrópa in pamentu seau nasipu la unu locu recorosu si umbrósu (d. e. in celariu), cá se nu sbugnézca, dar totusi se remana verdi si próspete. — Cumu ca se alegu ramurile cele mai frumoése si mai sanetóse, se intielege de sine.

Nota. Ocularea se o fi inventatu la anulu 1730 unu gradinariu olandesu cu numele Holt.

* (Recepta pentru céra de oltuitu pomi). Luamu $\frac{1}{2}$ Chilogramu de céra galbina, $\frac{1}{4}$ Chilogramu de seu de óe si $\frac{1}{4}$ Chilogramu de terpentinu grosu. Cér'a, resin'a si seulu le topimu la olalta intr'o óla incetu la focu linu, terpentinulu inse este a se topí de sene intr'altu vasu pe carbuni, cu bagare de séma. Dupa ce terpentinulu s'a topitu de totu, 'lu tornamu la cealalta mása, le mestecamu tóte bine si apoi le tornamu intru unu ciuberasiu implutu de mai inainte cu apa rece. Dupa aceea ne bagamu manile in oleu de inu si apoi formamu din mása in apa rude mai mari seau mai mici, dupa placu. Más'a astfelu preparata se póte intinde pe panza, au pe chartía tare, cu degetulu celu grosu dela man'a drépta, au cu unu cutítu fierbinte, si taiamu din ea petelutie anguste dupa trebuintia.

Aparatulu metricu pentru scóle

constandu din 12 obiecte anume: unu metru, pe care se póte destinge forte bine impartirea in 10, 100 si 1000 párti, — unu cubu decimetricu, ce se póte descompune, — unu cubu decimetricu, cavu, — unu cubu centimetricu cavu, — unu Chilogramu, — unu Hectogramu, — unu Decagramu, — unu gramu, — unu litru, — decilitru, — centilitru, — impreuna cu esplicarea in limb'a romana.

Din acestu aparatu se afla inca cateva esemplare sí se vendu cu pretiulu redusu de 4 fi. 25 cr.

la **W. Krafft** (tipografia lui S. Filtsch) in **Sabiu**.